

Οι τελευταίες ημέρες του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη

Γράφει ο Αντιναύαρχος (ε.α.) Δρ Στυλιανός Πολίτης

Το 1842 ήταν το τελευταίο έτος που το έζησε ο Γέρος του Μοριά καθώς στις αρχές του επομένου άφησε το δικό μας κόσμο για να συναντήσει του ένδοξους προγόνους του. Ήταν ένας από τους λίγους Κολοκοτρωνάιους που πέθανε στο κρεβάτι και όχι στη μάχη. Ίσως γιατί γεννήθηκε πάνω σε μάχη.

Ήταν τότε με τα «Ορλωφικά». Μεγάλη Δευτέρα, στις 29 Μαρτίου 1770, ενώ οι Έλληνες επιχείρησαν να πολιορκήσουν την Τριπολιτσά, οι Τούρκοι έκαναν γιουρούσι και τους κατατρόπωσαν. Ακολούθησαν σφαγές, λεηλασίες και εξανδραποδισμοί. Οι Τούρκοι κυνηγούσαν παντού τους δυστυχισμένους ραγιάδες που τόλμησαν να διεκδικήσουν την ελευθερία τους. Στα βουνά απέναντι από την Τρίπολη που καίγονταν, πάνω στην πλαγιά στο Ραμαβούνι, όμως ήταν γραφτό να γεννηθεί ο ελευθερωτής τους.

Εκεί, τη Δευτέρα του Πάσχα, είχαν πιάσει οι πόνοι την ετοιμόγεννη μάνα του. Κάτω από ένα δένδρο και ενώ γύρω της τα παλικάρια πολεμούσαν για να σταματήσουν τους Τούρκους, η «Καπετάνισσα» η γυναίκα του Κωνσταντή Κολοκοτρώνη, γέννησε. Έτσι ακριβώς ήρθε στο ζωή το μικρό αγόρι που θα γινόταν αργότερα ένα από τα σημαντικότερα πρόσωπα της Ιστορίας μας. Το κλάμα του δεν ακούστηκε, το σκέπασαν οι κλαγγές των όπλων, οι εκρήξεις, οι πυροβολισμοί και η βοή της μάχης. Δυο ματωμένα κουρέλια το τύλιξαν για να ζεστάνουν το ξυλιασμένο κορμάκι του. Δεν άκουσε το καημένο ούτε ευχές

ούτε νανούρισμα αλλά μόνο τα αναφιλητά των ορφανών, τα μοιρολόγια των μαυροφορεμένων μανάδων και συζύγων και τις κατάρες τους για τους Τούρκους. Αυτά ήταν τα καλωσορίσματα στη ζωή του. Ακόμη και ο παππούς του ο Γιάννης Κολοκοτρώνης όταν έμαθε τη γέννηση του μελαγχόλησε. Άλλος ένας ραγιάς γεννήθηκε! «Άντε μωρέ!» είπε αναστενάζοντας «και τούτο το παιδί θα μεγαλώσει, θα παντρευτεί, θα κάνει παιδιά, θα κάνει εγγόνια και πάλι σκλάβοι θα είμαστε!». Πόσο έξω έπεσε! Αλλά τι άλλο μπορούσε να πει κι αυτός ο τόσο δυστυχισμένος αγωνιστής της ελευθερίας! Αρκεί να σκεφθεί κανείς ότι από το 1742 μέχρι το 1806 είχαν σκοτωθεί εβδομήντα Κολοκοτρωναίοι πολεμώντας χωρίς να δουν την Πατρίδα ελεύθερη.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ήταν ο τυχερότερος από τη γενιά του. Ήταν ο πρώτος που είδε την Ελλάδα ελεύθερη. Βέβαια δεν ήταν λίγη η πίκρα που δοκίμασε κλεισμένος άδικα στη φυλακή περιμένοντας να τον εκτελέσουν. Η απότομη απαλλαγή από το ζυγό βρήκε ανώριμους τους Έλληνες και η δολοφονία του Καποδίστρια είχε αφήσει ένα μεγάλο κενό. Μετά τη λήξη της «πεφωτισμένης δεσποτείας», η κατάσταση πήγαινε από κακό σε χειρότερο. Στην περίοδο της Αντιβασιλείας η αδικία είχε πάρει μεγάλες διαστάσεις. Σχολιάζοντας τη δολοφονία του Καποδίστρια, ο Γέρος του Μοριά είχε πει ένα αλληγορικό μύθο: «Κάποτε τα γαϊδουράκια αποφάσισαν να σκοτώσουν τον σαμαρά γιατί σ' αυτόν απέδωσαν τη δυστυχία τους να είναι υποζύγια των ανθρώπων. Πίστευαν ότι χωρίς αυτόν θα έμεναν επιτέλους χωρίς σαμάρια και δεν θα μπορούσαν οι άνθρωποι να τα φορτώνουν. Δυστυχώς όμως δεν έγινε έτσι. Τα σαμάρια άρχισαν να τα φτιάχνουν οι άπειροι βοηθοί του σαμαρά οι καρφάδες. Όπως ήταν φυσικό αυτά δεν ήταν καλοφτιαγμένα και γι' αυτό πλήγωναν και κούραζαν περισσότερο τα δυστυχισμένα ζώα τα οποία οι άνθρωποι δεν έπαψαν να φορτώνουν». Αυτό συνέβη και με τους Έλληνες τότε. Δεν τους άρεσε ο έμπειρος Κυβερνήτης και έπεσαν στα χειρότερα χέρια. Εκτός όμως απ' αυτό, άρχισαν πάλι οι διχόνοιες, ενώ οι ραδιουργίες σημείωσαν ιδιαίτερη έξαρση. Μέσα σ' αυτό το κλίμα κατηγορήθηκε και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ότι δήθεν συνωμοτούσε. Μεγάλο το ψέμα και μετά από μια παρωδία δίκης καταδικάστηκε σε θάνατο. Γλίτωσε τη ζωή του μετά από πολλές παρακλήσεις του επιτροπευόμενου λόγω ηλικίας Βασιλέα και η ποινή του μετριάστηκε σε φυλάκιση είκοσι ετών. Μ' όλη του τη δυστυχία είπε τότε χλευάζοντας: «Θα τους ξεγελάσω» δηλαδή θα τους εξαπατήσω «δεν θα ζήσω τόσα χρόνια!».

Τελικά δεν χρειάστηκε «να τους ξεγελάσει». Στις 20 Μαΐου 1835, ο μέχρι τότε ανήλικος Βασιλιάς Όθων, ενηλικιώθηκε και ανέλαβε πια επίσημα τα καθήκοντα του. Το πρώτο βασιλικό διάταγμα με την υπογραφή του ήταν η αποφυλάκιση του Κολοκοτρώνη! Την ίδια μέρα ο νεαρός Βασιλιάς προβίβασε σε Συνταγματάρχη το γιο του Γέρου, τον Ιωάννη που τον αποκαλούσαν Γενναίο για να τον πάρει αργότερα Υπασπιστή του. Η είδηση έφθασε στο φυλακισμένο ηγέτη της Παλιγγενεσίας την Κυριακή στις 27 Μαΐου. Ο Γέρος βγήκε αμέσως από τη φυλακή και όπως διηγείται ο ίδιος: «Η υποδοχή όπου μου έκαμε ο λαός, μ' έκαμεν να λησμονήσω όλες τις δυστυχίες όπου επέρασα. Έβλεπα άλλους να κλαίουν, άλλους να γελούν και όλοι να φωνάζουν: Ζήτω ο Βασιλιάς! Ζήτω η δικαιοσύνη!». Πραγματικά, ο κόσμος δεν τον άφηνε να προχωρήσει. Δύο ολόκληρες ώρες έκανε για να φθάσει στο σπίτι του!

Σε τρεις μέρες έφυγε για την Αθήνα, όπου τον περίμεναν τα νέα του καθήκοντα. Ο Βασιλιάς τον είχε διορίσει Σύμβουλο της Επικρατείας. Η χαρά του δεν περιγράφεται. Επιτέλους το Ελληνικό Κράτος αναγνώριζε την αξία του. Ανέλαβε τα καθήκοντα του με

πλήρη επίγνωση της ευθύνης. Στη νέα του θέση ο γενναίος Στρατηγός έδειξε για άλλη μια φορά το ήθος του και την ικανότητα του, χωρίς όμως να τον εγκαταλείπει το πηγαίο χιούμορ που χαρακτηρίζει όλους του ευφυείς ανθρώπους. Όταν μάλιστα έφθασε στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το θέμα της καταργήσεως της θανατικής ποινής με λαιμητόμο, ο Κολοκοτρώνης προσποιούμενος ότι έχει αντιρρήσεις είπε: «Όχι δεν συμφωνώ! Θα ήθελα να δοκιμάσετε και εσείς την τρομάρα της γκιλοτίνας!». Μια τρομάρα που αυτός την είχε ζήσει τόσο έντονα τα τελευταία χρόνια σα μελλοθάνατος.

Από μικρός είχε μεγάλο καημό με τη μόρφωση. Τα πρώτα του γράμματα τα διδάχθηκε στο «κρυφό σχολειό» από ένα γέρο καλόγερο. Αυτός τον είχε μάθει να γράφει και να διαβάζει χρησιμοποιώντας σαν αναγνωστικό «το ψαλτήρι, το κτωήχι, το μηναίο κι άλλες προφητείες». Όταν κατέφυγε στα Επτάνησα, κυνηγημένος από αλλοεθνείς και ομοεθνείς, μόνο αυτά τα «κολλυβογράμματα» γνώριζε. Εκεί του δόθηκε όμως η ευκαιρία να καλλιεργηθεί πνευματικά. Ώρες ατέλειωτες στη φτωχή του κάμαρα, σκυμμένος στα βιβλία μελετούσε με λαχτάρα για την παλιά δόξα της φυλής μας. Διάβαζε για το Λεωνίδα, το Μιλτιάδη, το Θεμιστοκλή που τους θαύμαζε με όλη τη δύναμη της ψυχής του. Σύντομα είχε ξεσκονίσει τον Ηρόδοτο και το Θουκυδίδη, χωρίς να παραλείπει τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη. Δεν πήγαινε ποτέ στα καφενεία, ούτε έπαιζε «κοντσίνα», το προσφιλέστατο επιτραπέζιο παιχνίδι της εποχής του, αλλά σύχναζε μόνο στις συγκεντρώσεις των διανοουμένων, που γοητευμένος από τις γνώσεις τους προσπαθούσε να τους φθάσει. Ο καλύτερος φίλος του ήταν ο φημισμένος για τη λογιότητά του ποιητής και δάσκαλος του Διονυσίου Σολωμού, Αντώνιος Μαρτελάος, ο οποίος του συνιστούσε διαρκώς νέα βιβλία. Ατέλειωτες ώρες συζητούσε μ' αυτόν τις εντυπώσεις του από τη μελέτη και έλυne τις απορίες του.

Ο Κολοκοτρώνης δεν αρκέσθηκε μόνο στους Αρχαίους, αλλά προχώρησε και στη μελέτη των νεοτέρων και ειδικά μάλιστα εκείνων που προηγήθηκαν της Γαλλικής Επανάστασεως. Η μελέτη της «διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου» ήταν σταθμός στη ζωή του! Μ' αυτό τον τρόπο ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης τελικά δεν έμεινε ολιγογράμματος. Αντίθετα μάλιστα το γνήσιο ενδιαφέρον του για την παιδεία είχε αναβαθμίσει σημαντικά το μορφωτικό του επίπεδο. Το γεγονός αυτό τον έκανε ιδιαίτερα ευαίσθητο στον τομέα αναπτύξεως της παιδείας. Αυτό φαίνεται χαρακτηριστικά στην ομιλία του, το Νοέμβριο του 1838, τέσσερα περίπου χρόνια πριν το θάνατο του. Η ομιλία αυτή που αποτελεί την πνευματική διαθήκη του Γέρου στη νεολαία, έγινε σε συγκέντρωση μαθητών με τους δασκάλους τους και το Γυμνασιάρχη Γεώργιο Γεννάδιο. Μεγάλη ήταν η χαρά του όταν διορίσθηκε μέλος της Επιτροπής για την ανέγερση του κτιρίου του Πανεπιστημίου. Κάθε μέρα μαζί με το Ζαΐμη, πήγαινε να επιστατήσει τις εργασίες ενθουσιασμένος απ' αυτό το έργο που θα στέγαζε τη διδασκαλία της Επιστήμης. Μια μέρα ευθυμολογώντας, όπως συνήθιζε, ρώτησε το γιο του τον Κολίνο: «Ποιο είναι το Εθνικό Σπίτι της Ελλάδας;». Δεν ήξερε τι να του απαντήσει ο νεαρός, αλλά βιάστηκε να πει μ' όλη του την αφέλεια: «Το Παλάτι του Βασιλιά!». «Όχι παιδάκι μου. Δεν είναι αυτό!» απάντησε ο Γέρος του Μοριά «Το Εθνικό μας Σπίτι είναι το Πανεπιστήμιο!».

Οι παλιοί Αθηναίοι τον θαύμαζαν και τον περιέβαλαν με αγάπη και σεβασμό. Όλοι επιζητούσαν την παρέα του και απολάμβαναν τα έξυπνα αστεία του. Ήταν πάντα εύθυμος, θυμόσοφος, καυστικός, πνευματώδης, απλός αλλά και επιγραμματικός στις κρίσεις του. Ένα πολύ χαρακτηριστικό επεισόδιο διηγείτο τη δεκαετία του '60 ο δισέγγονος του

Στρατηγός Βλαδίμηρος Κολοκοτρώνης. Η Πρεσβεία της Γαλλίας είχε χορό. Πρώτος και καλύτερος από τους προσκεκλημένους ήταν ο Γέρος του Μοριά. Τον υποδέχθηκε εγκάρδια η Πρέσβειρα που όμως επειδή γνώριζε πολύ καλά την Ελληνική γλώσσα ήξερε και τι σημαίνει το πρώτο συνθετικό του επωνύμου του. Γι' αυτό ντράπηκε και άρχισε να τον αποκαλεί με το δεύτερο μόνο συνθετικό. Καμμία αντίδραση από το Στρατηγό, μέχρι που κάποια στιγμή του είπε: «Καθίστε κύριε Κοτρώνη». Αμέσως αυτός γύρισε στην Πρέσβειρα και ρώτησε δήθεν με απορία: «Πώς να καθίσω εξοχότατη αφού εσείς μου κόψατε τον ;» και ανέφερε το πρώτο μέρος του σύνθετου ονόματός του.

Επισκεπτόταν συχνά το Βασιλιά και με την αλάθητη κρίση του τον συμβούλευε. Ο Όθωνας τον άκουγε με προσοχή, αν και δεν έκανε πάντα ό,τι έπρεπε. Ήταν ακόμα μικρός και άπειρος γι' αυτό επηρεαζόταν κι από άλλους που δεν αγαπούσαν την Πατρίδα κι αυτόν τον ίδιο, όσο ο Κολοκοτρώνης. Ούτε είχαν την οξυδέρκεια του. Στις αρχές του 1843, τον συμβούλευσε για Κυβερνητικές αλλαγές και αναπροσαρμογή της πολιτικής του. Ο Βασιλιάς άλλαξε την Κυβέρνηση αλλά δυστυχώς σταμάτησε εκεί. Ειλικρινής και με παρρησία ο Γέρος είπε στον Όθωνα: «Άλλαξαν οι βιολιτζήδες, όχι και ο χαβάς!». Ο Βασιλιάς δυσαρεστήθηκε γιατί είχε μάθει να βλέπει μόνο κόλακες γύρω του. Τότε ο γιος του ο Γενναίος τα έβαλε μαζί του: «Γιατί πατέρα δυσαρέστησες τον Βασιλιά;» πήγε να του πει. Τον σταμάτησε όμως άγρια ο Γέρος λέγοντας: «Σώπα. Εσείς όλοι μέσα στο κορύντο δεν βλέπετε λίγο πιο μακριά από τη μύτη σας! Να πεις στο Βασιλιά να αλλάξει δρόμο τώρα όσο είναι καιρός γιατί θα ξημερώσει». Ούτε προφήτης να ήταν! Πραγματικά δεν άργησε να ξημερώσει η συνταγματική μεταβολή του 1843 για να ακολουθήσει αρκετά μετά η εκθρόνιση.

Όπως και οι Αρχαίοι Έλληνες, και ο Κολοκοτρώνης θεωρούσε σημαντικό πράγμα στον άνθρωπο την υστεροφημία του, δηλαδή τι θα λένε γι' αυτόν μετά το θάνατο του. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του διηγείτο ένα δικό του μύθο. Έλεγε ότι τάχα στην Αθήνα τα παλιά τα χρόνια είχε περάσει ένας σοφός Πέρσης ταξιδιώτης. Του άρεσε η Αθήνα και έμεινε πολύ καιρό συνναστρεφόμενος του Αθηναίου. Μια μέρα είδε μια κηδεία να περνά μπροστά από το καφενείο όπου βρισκόταν με παρέα. Όλοι σηκώθηκαν σιωπηλοί και έκαναν τον σταυρό τους. Μόλις πέρασε η νεκρώσιμη πομπή, ο Πέρσης φώναξε το γραμματικό του και του είπε: «Πήγαινε σε παρακαλώ να μάθεις και να μου πεις αν ο μακαρίτης πήγε στην Κόλαση ή στον Παράδεισο». Αμέσως ο γραμματικός έφυγε για να επιστρέψει μετά από λίγη ώρα λέγοντας με κατεβασμένο το κεφάλι στ' αφεντικό του: «Πήγε στην Κόλαση!».

Οι Αθηναίοι απόρησαν. Είναι δυνατόν κάποιος να μπορεί να ξέρει τέτοια πράγματα; Η απορία τους λύθηκε λίγες μέρες μετά. Έτυχε ξανά να περάσει από το ίδιο καφενείο μπροστά μια άλλη νεκρώσιμη πομπή. Ο «σοφός» Πέρσης έστειλε και πάλι το γραμματικό του να κάνει την ίδια διερεύνηση. Αυτός μετά από λίγο επέστρεψε χαμογελαστός λέγοντας «Πήγε στον Παράδεισο!». Οι Αθηναίοι τότε ρώτησαν το φιλοξενούμενο τους να τους πει πως είναι δυνατόν να βγει ένα τέτοιο συμπέρασμα. Τότε ο πολύξερρος ανατολίτης τους απάντησε: «Είναι τόσο απλό που δεν το φαντάζεσθε! Αν ακούσεις τι λέει ο κόσμος γι' αυτόν που πέθανε εύκολα το καταλαβαίνεις. Οι κατάρες των συμπολιτών, η οργή του κόσμου και το ανάθεμα συνοδεύει τους κακούς ανθρώπους στην τελευταία τους κατοικία. Αντίθετα τους καλούς ανθρώπους τους συνοδεύουν οι ευλογίες και οι καλές αναμνήσεις

από το έργο τους σ' αυτό τον κόσμο. Όλα αυτά δεν είναι τίποτε άλλο από τον πρόδρομο στην Κρίση του Θεού».

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στα γεγονότα. Πολλοί πιστεύουν ότι ο άνθρωπος προαισθάνεται το τέλος του. Δεν είμαστε λίγοι όσοι έχουμε εμπειρίες από προσφιλή μας πρόσωπα που έδειξαν τέτοια σημεία πριν το θάνατο τους. Τέτοια σημεία έδειξε και ο Αρχιστράτηγος της Παλιγγενεσίας. Τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή του έτους 1842 είχε αρχίσει να προαισθάνεται το τέλος του. Πριν το ηλιοβασίλεμα της πολυτάραχης ζωής του θέλησε να αποχαιρετήσει τα μέρη που πολέμησε, να συναντήσει για τελευταία φορά τους πιστούς συμπολεμιστές του και να συγχωρήσει όσους του έκαναν κακό. Ζώστηκε τα τιμημένα του άρματα σαν να πρόκειται να πάει ξανά να συναντήσει τους Τούρκους στη μάχη και καβάλησε με καμάρι και λεβεντιά το πανέμορφο άλογο του. Στα καπούλια έκατσε ο μικρότερος γιος του ο Πάνος. Ήταν το στερνοπαίδι του που είχε το ίδιο όνομα με τον άλλο γιο του που είχε σκοτωθεί τόσο άδιστα στον εμφύλιο σπαραγμό.

Πραγματικά γερασμένος τότε ο Κολοκοτρώνης αλλά ακόμα ακμαίος, ξεκίνησε για το Μοριά. Η διέλευση του από κάθε χωριό ή πόλη θύμιζε γιορτή. Οι κουμπουριές βροντούσαν, οι καπνοί από τα κανόνια μαύριζαν τον ουρανό, οι καμπάνες κτυπούσαν ασταμάτητα ενώ τα δημοτικά τραγούδια και ο χορός έδιναν και έπαιρναν. Πέρασε από την Τριπολιτσά και σταμάτησε ευλαβικά κάνοντας τον σταυρό του μπροστά από το ξερό κούτσουρο που είχε απομείνει από τον μεγάλο πλάτανο όπου κάποτε κρεμούσαν οι Τούρκοι τους αγωνιστές της ελευθερίας. Όλοι τότε θυμήθηκαν τα λόγια που είχε πει μπαίνοντας νικητής με την άλωση της Τριπλιτσάς: «Πόσοι από το Έθνος μου και τη φαμίλια μου έχουν κρεμαστεί εδώ!» και αμέσως μετά είχε δώσει τη διαταγή: «Κόψτε το! Δεν χρειάζεται πια! Οι Τούρκοι δεν θα μπορέσουν να ξανακρεμάσουν κανένα!».

Στη συνέχεια, πέρασε από το Δελβενάκι, εκεί όπου η ευφυΐα, ο στρατηγικός του νους και η τόλμη του διέσωσαν τον Αγώνα καταστρέφοντας την πανίσχυρη Στρατιά του Σερασκέρη, δηλαδή του Αρχιστρατήγου Μαχμούτ Πασά, που τον αποκαλούσαν Δράμαλη επειδή είχε γεννηθεί στη Δράμα. Στο Βαλτέτσι σταματώντας λίγο «να ξεποστάσει», ξαναθυμήθηκε τη φονική μάχη αλλά και την περήφανη νίκη που στεφάνωσε τα Ελληνικά όπλα.

Αφού γύρισε λοιπόν κάθε γωνιά της Πελοποννήσου, ο Στρατηγός πέρασε απέναντι στις Σπέτσες, στο νησί της συμπεθέρας του της Μπουμπουλίνας. Έκλαψε άλλη μια φορά και γι' αυτή και για τον επίσης αδικοχαμένο γιο του, που είχε παντρευτεί την κόρη της. Είχαν δολοφονηθεί και οι δύο! Στη συνέχεια, σαν καλός Χριστιανός έσπευσε να συγχωρεθεί με το Μέξη. Το ίδιο έκανε και με τον Κουντουριώτη στην Ύδρα. Η βαθιά του Πίστη τον έκανε πάντα να συγχωρεί. Όπως εξιστορεί και ο Π. Σούτσος «κατά τα τελευταία έτη της ζωής του υπήρξε απλός, αθώος και ήπιος, ως βρέφος ... Φιλιότανε με τους παλιούς εχθρούς του και με κάθε άνθρωπο που είχε ψυχραθεί». Όμως πάντα ήταν πραγματικά ανεξίκακος. Κάποτε πολλά χρόνια πριν, τον είχε πλησιάσει αυτός που είχε σκοτώσει τον αδελφό του εκτελώντας εντολή των Τούρκων. Πίστευε ίσως ότι ο Γέρος του Μοριά δεν θα τον αναγνώριζε. Ήταν μάλιστα τόσο το θράσος του που φορώντας τον ολόχρυσο ντουλαμά του θύματος, τόλμησε να του ζητήσει και μια χάρη. Ο Κολοκοτρώνης αναστέναξε βαθιά. Άλλος θα όρμαγε πάνω του να τον σκοτώσει. Αυτός όμως έκανε το αντίθετο. Τον δέχθηκε με την καλοσύνη και την ταπεινότητα που του υπαγόρευε το μεγαλείο της γενναίας ψυχής του. Δεν τον εξυπηρέτησε μόνο, αλλά τον κράτησε φιλόξενα και για βραδινό φαγητό.

Στο ίδιο τραπέζι έκατσε κι η μάνα του. Μόλις αναγνώρισε το χρυσοκέντητο επενδύτη του δολοφονημένου παιδιού της, ξέσπασε σε κλάματα. Μέσα στη δικαία της αγανάκτηση τα έβαλε με τον Στρατηγό. «Πώς βάζεις στο τραπέζι μας το φονιά του αδελφού σου;» του είπε μέσα από τα αναφιλητά της. Αμέσως όμως πήρε μια αληθινά Χριστιανική απάντηση από το στόμα του μεγαλόψυχου γιου της: «Σώπασε μάνα, εγώ τον συγχώρεσα και αυτό το τραπέζωμα είναι το καλύτερο μνημόσυνο για τον μακαρίτη τον αδελφό μου!» και μη μπορώντας να κρατηθεί άλλο πια, ξέσπασε και εκείνος σε κλάματα.

Τώρα που πλησίαζε το πέραςμα του στην άλλη ζωή, ήθελε να συγχωρέσει και το μεγαλύτερο εχθρό του. Ποιος ήταν αυτός; Ο Κωνσταντίνος Σχινάς. Αυτός που σαν Υπουργός Δικαιοσύνης προσπαθούσε να εξαναγκάσει τους δικαστές να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Μόνο δύο ήταν εκείνοι που δεν υπέκυψαν. Ο μόλις 32 ετών Πρόεδρος Αναστάσιος Πολυζωίδης είχε απαντήσει τότε στον Υπουργό: «Εν ονόματι της δικαιοσύνης, και του ιερού προσώπου του Βασιλέως δεν υπογράφω την καταδίκη! Προτιμώ να μου κόψουν το χέρι!». Το ίδιο απόλυτος ήταν και ο άλλος επίσης έντιμος δικαστής, ο Γεώργιος Τερτσέτης. «Δεν θα μας βρείτε συνεργούς στη δολοφονία δύο ανθρώπων!» Μ' αυτά τα λόγια είχε απαντήσει στον Υπουργό εννοώντας τον Κολοκοτρώνη και το συγκατηγορούμενό του, Δημήτριο Πλαπούτα.

Ο Κωνσταντίνος Σχινάς που είχε γίνει Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, βλέποντας τον Αρχιστράτηγο της Επανάστασεως μπροστά του λύγισε. Συναισθάνθηκε το μεγάλο του σφάλμα. Τότε ο Γέρος με ένα βλέμμα γαλήνιο γεμάτο καλοσύνη και ανωτερότητα προχώρησε κοντά του, τον αγκάλιασε και το φίλησε δίνοντας του για πάντα τη συγχώρεση.

Ο καιρός περνούσε και το τέλος πλησίαζε. Ο γιος του ο Κολίνος ήταν πια σε ηλικία γάμου και ήδη αρραβωνιασμένος με τη χαριτωμένη εγγονή του Έλληνα Ηγεμόνα της Βλαχίας, του Πρίγκιπα Ιωάννη Καρατζά. Σαν πατέρας ήθελε να δει τις «χαρές του». Αυτή ήταν η τελευταία του επιθυμία. Κι αυτή η επιθυμία του εκπληρώθηκε! Ο γάμος έγινε με μεγάλη λαμπρότητα. Ήταν το σημαντικότερο περιστατικό των τελευταίων χρόνων στην Αθήνα. Η Εκκλησία γέμισε από Έλληνες και Ευρωπαίους «γαλαζοαίματους», συγγενείς και φίλους. Την καλύτερη θέση την πήραν οι συμπολεμιστές με τις κατάλευκες φουστάνελες και τα καλογουαλισμένα άρματα. Ο Βασιλιάς διέταξε τη στρατιωτική μουσική να σταθεί με μεγάλη στολή έξω από το σπίτι του Κολοκοτρώνη και να παιανίζει χαρμόсуνα. Οι εορταστικές εκδηλώσεις κράτησαν τρεις ολόκληρες μέρες. Μετά δυο μέρες, ο Κολοκοτρώνης πήγε στο χορό στα Ανάκτορα. Παρά την προχωρημένη ηλικία του έσερνε πρώτος το χορό, ενώ οι κυρίες και οι κύριοι της αριστοκρατίας τον επευφημούσαν θαυμάζοντας τις χορευτικές του ικανότητες και τις λεβέντικες φιγούρες του. Δυστυχώς όμως ήπιε πολύ. Ίσως η πολύ ευτυχία να λειτούργησε ανασταλτικά και να χάθηκε εκείνη τη βραδιά η εγκράτεια και η αυτοκυριαρχία που τον χαρακτήριζαν. Ίσως όμως και ο Θεός να τον οδήγησε εκεί για να τον πάρει ευτυχισμένο. Ποιος να ξέρει!

Μεσάνυκτα ο Γέρος επέστρεψε στο σπίτι του, που δεν βρισκόταν μακριά από το Παλάτι. Έπεσε βαρύν στο κρεβάτι αναστενάζοντας. Σε λίγο όλοι στο σπίτι κατάλαβαν ότι δεν πάει καλά. Άρχισαν να καταφθάνουν οι γιατροί. Στη διάγνωση όλοι τους συμφώνησαν. Το τέλος πλησίαζε. Παρ' όλα αυτά έκαναν ότι μπορούσαν. Τον φλεβοτόμησαν, του έβαλαν βδέλλες και τοποθέτησαν χιόνι στο κεφάλι του. Όλα μάταια, ο Θεός που μας τον είχε στείλει για να

είμαστε σήμερα ελεύθεροι είχε ήδη αποφασίσει να τον πάρει κοντά Του. Κάποια στιγμή, την ώρα που η γενναία ψυχή του ετοιμαζόταν να εγκαταλείψει το ανήμπορο σώμα του, ο Στρατηγός γύρισε και κοίταξε τα παιδιά του. «Παιδιά μου» ψιθύρισε «Σας αφήνω τόσους φίλους όσα και τα φύλλα που έχουν όλα τα κλαριά. Φροντίστε να μην τους χάσετε».

Ήταν 11 η ώρα το πρωί της 4ης Φεβρουαρίου του 1843, όταν ο Γέρος του Μοριά, ο Αρχιστράτηγος της Παλιγγενεσίας, ο θρυλικός και φοβερός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης άφησε την στερνή του πνοή και πέρασε στο Πάνθεον των Ηρώων δίπλα στο Λεωνίδα, το Μέγα Αλέξανδρο, το Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, στους συμπολεμιστές του Ανδρέα Μιαούλη, Οδυσσέα Ανδρούτσο, Αθανάσιο Διάκο και τόσους άλλους. Οι οικείοι του τον έντυσαν με την επίσημη στολή του Αντιστρατήγου και τον έβαλαν ευλαβικά στο φέρετρο. Στα πόδια του τοποθέτησαν μια Τούρκικη σημαία, λάφυρο της Εθνεγερσίας ενώ τον ίδιο τον σκέπασαν με τη Γαλανόλευκη.

Πάνω στο φέρετρο ακούμπησαν το σπαθί, τα παράσημα του, την περικεφαλαία του και τις σπαλέτες που φορούσε στα Επτάνησα σαν Ταγματάρχης. Βαρύ πένθος απλώθηκε παντού. Οι σημαίες υπεστάλησαν αμέσως για να επαρθούν μεσίστιες. Το Συμβούλιο της Επικρατείας που συνεδρίαζε εκείνη τη στιγμή, διέκοψε τις εργασίες του και σύσσωμο αναχώρησε για το σπίτι του Στρατηγού. Τα μαγαζιά έκλεισαν και σταμάτησε κάθε εργασία. Κηρύχθηκε από το Βασιλιά τριήμερο πένθος. Οι στρατιωτικές μπάντες άρχισαν να περιφέρονται με πένθιμη μουσική. Ήρθε και η ώρα της κηδείας. Η νεκρώσιμη πομπή ξεκίνησε από το σπίτι του, πέρασε την οδό Ερμού και κατέληξε στην Αγία Ειρήνη. Τη νεκροφόρα έσερναν τέσσερα άλογα και τη συνόδευσαν κρατώντας τις ταινίες οι Στρατηγοί Σερ Ρίτσαρντ Τσωρτς (Church), Τζαβέλλας και Γιατράκος, οι Συνταγματάρχες Πλαπούτας και Μακρυγιάννης καθώς και οι Σύμβουλοι της Επικρατείας Γεώργιος Κουντουριώτης, Δεληγιάννης, Ρενιέρης, Μαύρος, Καρατζάς, Ρώμας και Παλαμήδης. Τα παράσημα του είχαν τοποθετηθεί τώρα σε μεταξωτά μαξιλάρια και εφέροντο από ανώτερους Αξιωματικούς. Ο Βασιλιάς πήρε θέση δίπλα στη σορό. Ήταν φανερά συγκινημένος! Πάντα έτρεφε ιδιαίτερα αισθήματα αγάπης και σεβασμού σ' αυτόν που τόσο πολέμησε για τα μεγαλύτερα ιδανικά...

Η Εκκλησία είχε γεμίσει ασφυκτικά. Πλήθος κόσμου κάθε λογής. Χρυσοποίκιλτοι Αξιωματικοί και Πρόεδβεις μαζί με Ακολουθούς, φραγκοντυμένοι πολιτικοί και κομψές κυρίες δίπλα σε απλούς ανθρώπους της Ελληνικής υπαίθρου. Ο πατέρας Κωνσταντίνος Οικονόμος «ο εξ Οικονόμων» εκφώνησε τον επικήδειο: «Έπεσε λοιπόν, ω σεβασμιωτάτη και περιφανής ομήγυρις και ο γενναίος Αντιστράτηγος και Σύμβουλος της Επικρατείας και πρώην Αρχηγός της Πελοποννήσου Θεόδωρος Κολοκοτρώνης! Κείται και ούτος ο δυνατός εν πολέμοις και περικλεής εν αγαθοεργίαις, ο τσαούτα και αυτός συνάμα μετά των λοιπών της Πατρίδος Αγωνιστών κατορθώσας».

Μετά την εξόδιο ακολουθία ξεκίνησαν όλοι υπό τους ήχους της πένθιμης μουσικής. Η πομπή πέρασε μπροστά από τα Ανάκτορα και κατευθύνθηκε στο νεκροταφείο όπου περίμενε ανοικτό το μνήμα. Ο ρομαντικός πεζογράφος και ποιητής Παναγιώτης Σούτσος με δακρυσμένα μάτια και με τρεμουλιασμένη φωνή ξεκίνησε να πει τα τελευταία λόγια: «Έλληνες! Ανήρ μέγας ετελεύθησε....». Δεν μπόρεσε όμως να συνεχίσει για πολύ και ο λαλίστατος λογοτέχνης κλαίγοντας αναγκάσθηκε να ομολογήσει: «... το κυρίευσαν την ψυχήν μου πένθος παραλύει την λαλιάν μου». Έτσι ο τελευταίος αποχαιρετισμός δεν

ολοκληρώθηκε. Η Ελληνική γη δέχθηκε φιλόξενα το μεγάλο Πατριώτη, ενώ ο τόσο γνώριμος σ' αυτόν κρότος από τις ομοβροντίες των πυροβόλων ήρθε να αποχαιρετήσει την αδάμαστη ψυχή του στο ατέλειωτο ταξίδι της στην αιωνιότητα. Την ημέρα εκείνη επαληθεύτηκε πλήρως ο μύθος του Πέρση για την Κόλαση και τον Παράδεισο. Η εικόνα όσων τον αποχαιρετούσαν ήταν αλάθητο σημάδι ότι ο Στρατηγός βρισκόταν ήδη εκεί όπου «πάντες οι Άγιοι αναπαύονται».

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πέθανε, μα η προσφορά της ηρωικής του Οικογένειας συνεχίστηκε. Δεν ήταν μόνο ο εγγονός του ο Ταγματάρχης Κολοκοτρώνης που έπεσε ηρωικά στον Ελληνοβουλγαρικό Πόλεμο, το 1913 στην Άνω Τζουμαγιά. Πολλοί απόγονοι του τήρησαν ευλαβικά την παράδοση δίνοντας το 'παρών' σε κάθε Αγώνα του Έθνους μας μέχρι σχεδόν στις μέρες μας. Τελευταίοι επιζώντες σήμερα είναι οι δισέγγονοι της εγγονής του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη από το υιό του Γενναίο, απόστρατοι Ναύαρχοι Ιωάννης (Ντάννης) Θεοφανίδης ο γνωστός βατραχάνθρωπος, ο Νικόλαος Στάης και ο Πλοίαρχος ε.α. Δημοσθένης Ιωαννίδης. Η μοίρα θέλησε να εξακολουθήσει η παράδοση την πορεία της στο Ναυτικό, καθώς ο Γέρος του Μοριά ξεκίνησε τα πρώτα του κατορθώματα από τη θάλασσα. Αυτό πολύ λίγοι το γνωρίζουν! Μα είναι αλήθεια το ότι την ηρωική του καριέρα ο Αρχιστράτηγος της Παλιγγενεσίας την είχε ξεκινήσει σαν Κυβερνήτης στο Καταδρομικό Πλοίο «Άγιος Γεώργιος», ενώ τα πρώτα μεγάλα του κατορθώματα τα πραγματοποίησε σαν Διοικητής Μοίρας Καταδρομικών στον πρώτο Ελληνικό Στόλο, στα «μαύρα καράβια» με Αρχηγό τον Γιάννη Σταθά. Αυτή όμως είναι μια άλλη πολύ παράξενη αλλά και ηρωική Ιστορία, που θα την πούμε όταν θα έρθει η ώρα της.

